

Wyrok z dnia 3 września 2009 r.

III PK 33/09

1. Pracownik, któremu pracodawca nie udzielił obligatoryjnych godzin odpoczynku (art. 132 i 133 k.p.) nie ma roszczenia o ekwiwalent pieniężny na podstawie stosowanych odpowiednio art. 171 i 172 k.p., mimo że stosunek pracy został rozwiązany.

2. Roszczenie o zadośćuczynienie i odszkodowanie (art. 24 i 471 k.c.) z tytułu nieudzielenia pracownikowi obligatoryjnych godzin odpoczynku (art. 132 i 133 k.p.) nie są roszczeniami alternatywnymi w rozumieniu art. 477¹ k.p.c. w stosunku do roszczenia o udzielenie skumulowanych dni wolnych z tego tytułu.

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Korzeniowski, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 września 2009 r. sprawy z powództwa Roberta K., Barbary K.-P., Piotra S., Doroty B. i Tadeusza B. przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zespołowi Zakładów Opieki Zdrowotnej w K. o udzielenie kompensacyjnych dni wolnych od pracy, na skutek skargi kasacyjnej powódki Doroty B. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu z dnia 30 grudnia 2008 r. [...]

o d d a l i ł skargę i zasądził od powódki na rzecz strony pozwanej kwotę 1.350 zł (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powódka Dorota B., w sprawie z powództwa jej oraz Roberta K., Barbary K.-P., Piotra S. i Tadeusza B. przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zespołowi Zakładów Opieki Zdrowotnej w K. o udzielenie dni wolnych od pracy i zapłatę, wniosła skargę kasacyjną od pkt I i III wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 30 grud-

nia 2008 r. [...]. W tej części zaskarżonym wyrokiem, na skutek apelacji pozwanego, zmieniono wyrok Sądu Rejonowego, zasądzający na rzecz powódki 49.000 zł z odsetkami tytułem ekwiwalentu za nieudzielony czas wolny w ten sposób, że oddalono powództwo (pkt I) i zasądzono na rzecz pozwanego 1.350 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za obie instancje.

Wszyscy powodowie byli lekarzami zatrudnionymi u pozwanego i ze względu na pełnienie dyżurów medycznych częściowo nie korzystali z przewidzianych w art. 132 i art. 133 k.p. obligatoryjnych okresów odpoczynku. Ponieważ stosunek pracy skarżącej z pozwanym został rozwiązany, to Sąd Rejonowy zasądził na jej rzecz wskazaną kwotę pieniężną, stosując w drodze analogii przepisy art. 171 § 1 i art. 172 k.p. przyznające pracownikowi prawo do ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy (pozostałym powodom Sąd Rejonowy przyznał znaczną liczbę skumulowanych godzin czasu wolnego od pracy i w tym zakresie Sąd Okręgowy uchylił wyrok Sądu Rejonowego i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania z uwagi na zastosowanie przez Sąd Rejonowy błędnej metody obliczania liczby należnych godzin czasu wolnego). Uzasadniając oddalenie powództwa Sąd Okręgowy stwierdził, że dyrektywy Unii Europejskiej wykluczają żądanie ekwiwalentu pieniężnego za nieudzielony czas wolny i że w ten sam sposób wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwałach I PZP 10/07 oraz I PZP 11/07. Zdaniem Sądu Okręgowego jedynym roszczeniem przysługującym pracownikowi jest roszczenie o udzielenie czasu wolnego, który nie został mu wcześniej udzielony. Celem regulacji będącej przedmiotem sporu jest zapewnienie pracownikowi prawa do odpoczynku i zachowanie zasad prawidłowej higieny pracy, brak jest natomiast podstaw do stosowania zasad obliczania i przyznawania ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie art. 187 § 1 pkt 1 i 2, art. 200 § 1-3, art. 328 § 2, art. 392, art. 468 § 1 i 2 oraz art. 477¹ k.p.c., a także art. 171 i art. 172 k.p. lub ewentualnie art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 11¹ k.p. Podniosła, że na podstawie powołanych przepisów postępowania Sąd powinien zastosować właściwe przepisy prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego, w szczególności dlatego, że podstawa prawna roszczeń powódki budzi zasadnicze wątpliwości, a ponadto powódka występowała bez profesjonalnego pełnomocnika. Jeżeli Sąd Okręgowy uznał, że zasądzenie na jej rzecz ekwiwalentu za nieudzielenie czasu wolnego nie ma podstaw prawnych co zdaniem powódki - jest poglądem błędnym - to powinien zmienić kwalifikację prawną jej roszczeń wskazując jako ich pod-

stawę art. 24 k.c. Powołując uchwały Sądu Najwyższego I PZP 10/07 i I PZP 11/07, stwierdzono, że skoro na ich podstawie pracownikom pozostającym w stosunku pracy przysługuje roszczenie o kompensacyjny czas wolny, to w przypadku rozwiązania stosunku pracy to roszczenie przekształca się w roszczenie pieniężne stanowiące ekwiwalent za niewykorzystany czas wolny.

Strona pozwana wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest nieuzasadniona. W odniesieniu do stosowania przepisów przyznających prawo do ekwiwalentu za niewykorzystany urlop wypoczynkowy (art. 171 i art. 172 k.p.), w drodze analogii do uprawnień wynikających z uniemożliwienia przez pracodawcę wykorzystania przez pracownika przysługującego mu obligatoryjnego czasu odpoczynku (art. 132 i art. 133 k.p.) należy podzielić pogląd Sądu Okręgowego, że jest to niedopuszczalne. Podobieństwo między tymi dwiema sytuacjami jest zbyt odległe, aby można przez analogię stosować przepisy o ekwiwalencie za niewykorzystany urlop do pozbawienia pracownika obligatoryjnego okresu odpoczynku. Zasadnicza różnica między tymi dwoma rodzajami czasu wolnego polega na tym, że za okres urlopu pracownik ma prawo do wynagrodzenia (dlatego służy mu ekwiwalent pieniężny w razie niewykorzystania urlopu w naturze), które to prawo nie przysługuje za obligatoryjny czas odpoczynku.

Jak słusznie przyjął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 marca 2008 r., I PZP 11/07 (OSNP 2008 nr 17-18, poz. 247) oraz w uchwale z dnia 8 marca 2008 r., I PZP 10/07 (OSNP 2008 nr 23-24, poz. 342), w razie nieudzielenia odpowiednich okresów odpoczynku pracownik może dochodzić odszkodowania lub zadośćuczynienia na zasadach ogólnych. W skardze kasacyjnej błędnie stwierdzono, że w tych uchwałach Sąd Najwyższy uznał istnienie po stronie pracownika roszczenia o udzielenie skumulowanego czasu wolnego. Wręcz przeciwnie, przyjęto w nich, że pracownik ma roszczenia przysługujące na zasadach ogólnych, to jest o odszkodowanie na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. lub o zadośćuczynienie na podstawie art. 23 i art. 24 k.c. Mimo że to roszczenie nie było zgłoszone przez powódkę w trakcie procesu, to w skardze kasacyjnej twierdzi się, że

Sąd Okręgowy powinien na podstawie art. 477¹ k.p.c. uwzględnić je z urzędu (jeżeli nie uzna zasadności odpowiedniego stosowania przepisów o ekwiwalencie pieniężnym za urlop). Nie jest to pogląd trafny. Zgodnie z art. 321 k.p.c. sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Zasada ta doznaje wyjątku dotyczącego spraw z zakresu prawa pracy, przewidzianego w art. 477¹ k.p.c. Stanowi on, że jeżeli pracownik dokonał wyboru jednego z przysługujących mu alternatywnie roszczeń, a zgłoszone roszczenie okaże się nieuzasadnione, sąd może z urzędu uwzględnić inne roszczenie alternatywne. Przepis ten nie ma zastosowania w rozpoznawanej sprawie, gdyż roszczenia przysługujące na podstawie wskazanych przepisów Kodeksu cywilnego nie są alternatywne w stosunku do roszczenia opartego na analogii do roszczenia o ekwiwalent za urlop wypoczynkowy. Inne są bowiem przesłanki tych roszczeń. Pierwsze z nich wiążą się ze szkodą lub krzywdą wynikłą z nieudzielenia obligatoryjnego czasu odpoczynku, zaś ciężar dowodu ich istnienia - obok faktu nieskorzystania z obligatoryjnego odpoczynku z przyczyn dotyczących pracodawcy - spoczywa na pracowniku. Natomiast przy dochodzeniu ekwiwalentu pieniężnego wymagane jest tylko wykazanie niewykorzystania czasu wolnego w naturze (tak samo jak w odniesieniu do ekwiwalentu za urlop w razie rozwiązania stosunku pracy). Roszczenia mają charakter alternatywny wtedy, gdy w stanie faktycznym, ustalonym zgodnie z rozkładem ciężaru dowodu, pracownikowi służą co najmniej dwa roszczenia do wyboru. Typowymi przykładami są przepisy art. 45 § 1 i art. 56 § 1 k.p., przyznające pracownikowi roszczenia o przywrócenie do pracy albo o odszkodowanie w razie wadliwego wypowiedzenia lub rozwiązania bez wypowiedzenia umowy o pracę. Zarzuty skargi dotyczące art. 477¹ k.p.c. w istocie odnoszą się do brzmienia tego przepisu obowiązującego do 2004 r., kiedy to sąd pracy był obowiązany orzec o wszystkich roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez pracownika, niezależnie od zgłoszonego roszczenia i jego rozmiaru. Wynika stąd, że zarzut naruszenia art. 477¹ k.p.c. i powiązane z nim zarzuty naruszenia pozostałych przepisów postępowania są nieuzasadnione.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 98 i art. 398¹⁴ k.p.c.

=====